

ЗА РИТУАЛИТЕ – ОТ ТРАНСКУЛТУРНА ПЕРСПЕКТИВА TRANSCULTURAL PERSPEKTIVES ON RITUALS

Hochzeiten aus transkultureller Perspektive. Hrsg. von Helmut Brall-Tuchel, Düsseldorf: University press, 2016

Безпроблемното преодоляване на националните граници на хора, стоки, капитали и финансови услуги, съпътствано от светкавичното разпространение на информация чрез глобалните електронни медии дава сериозно отражение върху редица социални и културни феномени. Това налага хуманитарните науки да създават достатъчно систематизирано и възможно по-всеобхватно знание за аспектите на глобализацията и тяхното влияние върху съзнанието на съвременния човек, за да се обяснят и избегнат потенциални межкултурни, междунационални и междурасови конфликти. Изследвания за консуматорското общество, основанията за миграционните вълни, прогресиращото разклоняване на под-общностите и техните различни езици, новите, все по-разнообразни начини да се възприема света и промените в начина на комуникация между отделните индивиди в транснационалното пространство са основни теми в хуманитаристиката през последните години. Резултат от това са основаните след 1989 г. институти по интернационална комуникация и интеркултурна германистика към редица немски университети, както и проведените десетки германистични конференции по проблемите на интеркултурната комуникация.

Огромна част от провежданите изследвания са насочени към феномени от ежедневиия живот и културните практики на отделните общности, смесващи се в мултикултурното общество. Сборникът „Hochzeiten in transkultureller Perspektive“ произтича от 25-ата юбилейна конференция на Института за интернационална комуникация в Дюселдорф и предлага културологични интерпретации на ритуала и в частност на сватбата в различни културни общности.

Защо точно сватбата? Актуалността на темата идва от кризата на семейството и демографския срив – основен не само обществен, но в бъдеще и икономически проблем на европейските общества. Отношението към сватбата и брака днес е белязано от стремеж към зрелищност и в голяма степен задоволява консуматорски потребности, свързани не само с провеждането на сватбеното тържество, а и с разбирането за безпроблемната заменяемост на брачните партньори в случай на най-малкото несходство и неудовлетвореност. Огромният процент на разтрогнати бракове заедно със страха от традиционното ритуално обвързване с партньора са индикация за задълбочаването на кризата в междуличностните отношения във все по-силно индивидуализиращия се свят, в който дори най-малката груповата общност като семейството се разпада на все по-малки и нови досега форми. За съжаление подобно тематично ситуиране на проблематиката на сватбения празник в по-глобален контекст почти липсва в рамките на статиите. Затова пък е обхванат доста широк тематичен и времеви периметър, който ще се опитам да представя с кратки шрихи.

Концепцията на книгата е ясно очертана с подредбата на текстовете в нея и обхваща теоретична част, последвана от описание на специфични културни практики в различни цивилизационни ареали. Предложеният поглед към темата анализира не само съвременността, но включва и диахронно изследване на настъпилите промени в ритуалистиката и възприемането на празника от Античността до наши дни. С големия си времеви обхват и със значителния набор от фактологичен материал този труд в голяма степен набелязва не само интересно поле на културологичното знание, но и отваря изследо-

вателски перспективи, надхвърлящи рамките на използваните от авторите мащаб и методология. В този смисъл една от най-важните задачи на всяко научно писане, а именно провокирането на нови идеи и по-нататъшни търсения – е изпълнена.

Общата рамка на книгата се задава от първите две статии на Хелмут Брал-Тухел и Буркхард Дюкер, в които се изследва ролята на ритуала, и в частност на сватбата, в транскултурна перспектива. Следва поглед към сватбените ритуали през гръцката и римската античност. Елке Хартман показва влиянието на античните сватбени ритуали върху изграждането на концепцията за буржоазното семейство през XIX век. Корените на обществената и политическа значимост на семейството за буржоазното общество са потърсени в обвързването на брака със статута на гражданин на античния полис.

„Сватби в България“ сред най-многобройните етноси в страната описва в статията си Николина Бурнева. Историческите промените в ритуала и семантиката на реквизитите обосновават анализа на системни промени в българското общество в прехода от традиционно селска култура към модерни градски форми на живот след 1900 г. Българският песенен фолклор, картини от известни български художници и колективното знание за формата и същността на сватбените ритуали илюстрират мястото на жената и на брака в патриархалното общество, както и проблемната еманципация на жената през социализма. Отварянето на страната към глобализиращия се свят от 1989 г. не е разгледан толкова подробно. Тъй като в немскоезичното пространство се знае твърде малко за българската култура поради недостатъчния корпус от текстове за български реалии на немски език, диалогът между двете култури печели от подобни публикации. Провокирана от този текст, смятам, че двупосочността на межкултурния трансфер би трябвало да бъде една от задачите на българските германисти, които по-мощно да пишат за българската литература и култура на немски език. Дескриптивен подход към темата използват и останалите доклади, които запознават читателя с турската (Ахмед Топрак) и японската (Елизабет Шерер) сватбена ритуалност. Последният доклад на Дженифер Крекел третира брака като предлог за легална миграция в Германия и описва социологически моменти в образа на съпругите мигрантки в немското общество, участващи във „фиктивен брак“ и „брачен пазар“.

Публикацията е чудесен пример за това как глобални обществени процеси могат да се онагледят с променливите форми на ежедневието. Промените в ежедневието са изключително точен индикатор за менталните нагласи в обществото и показват до каква степен дадено общество е усвоило нови ценностни системи. Текстовете в книгата са насочени основно към експертната публика, а не към широка читателска аудитория, което е основен минус на всички подобни сборници от научни конференции. Част от предимно информативните доклади биха могли да представляват интерес и за неспециалисти, ако намерят медийно обращение, тъй като конфронтират читателя по интересен начин с различни изяви на другостта. С това те задават хоризонт за сравнение със собствената култура, а оттам и една осъзната саморефлексия, която води до разграждането на страха, стереотипите и предразсъдъците спрямо непознатото и чуждото.

Мария Ендрева¹

¹ Мария Ендрева (Maria Endreva) – гл.ас. д-р в кат. „Германистика и скандинавистика“ във ФКНФ на СУ „Св. Климент Охридски“, marendreva@gmail.com